

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

**ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ТА ОБЛІКУ**

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
РОЗВИТОК УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ**

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

**Харків
НТУ «ХПІ»
2015**

УДК 330.3.001.26
ББК 65
Д 70

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (протокол №10 від 27 грудня 2015 року).

Рецензенти: **О.М. Ковалюк**, д-р екон. наук, проф., зав. кафедри обліку і аудиту Львівського національного університету ім. Івана Франка;
А.А. Пилипенко, д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри бухгалтерського обліку Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця,
К.С. Шапошніков, д-р екон. наук, проф., директор Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій.

Соціально-економічний розвиток України: проблеми та перспективи : кол. монографія / За ред. О.В. Манойленко. – Харків : НТУ «ХПІ», 2015. – 345 с. : іл.

Монографія є результатом науково-методичних та практичних досліджень з удосконалення науково-методичного забезпечення процесів реформування національної економіки на мікро- та макроекономічному рівні. Монографію присвячено проблемним питанням соціально-економічного розвитку країни.

Монографія базується на матеріалах XI-ої Міжнародної науково-практичної конференції «Дослідження та оптимізація економічних процесів. Оптимум-2015».

Монографія призначена для наукових робітників, викладачів, аспірантів, а також фахівців, що займаються дослідженням соціально-економічних проблем розвитку та оптимізацією економічних процесів різних галузей економіки.

Відповідальність за зміст та достовірність матеріалів несуть автори. Редакція залишає за собою право не публікувати матеріали, що не відповідають формату видання, а також істотно змінювати зміст текстів за узгодженням з автором. Думка авторів може не співпадати з думкою членів редколегії.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

О.О. Фальченко, к.е.н., доцент каф. ЕАтаО НТУ «ХП»

Н.Ю. Мардус, к.е.н., доцент каф. ЕАтаО НТУ «ХП»

С.В. Брік, к.е.н., доцент каф. ЕАтаО НТУ «ХП»

Перехід до ринкових відносин, виникнення міжнародних і фінансових зв'язків висунули в число актуальних питання вдосконалення бухгалтерського обліку в Україні та його наближення до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

Світова міжнародна економічна система, заснована на міжнародному розподілі праці і інтернаціоналізація бізнесу вимагають застосування єдиних норм, принципів і правил ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, уніфікації (одноманітності) форм і показників фінансової звітності. Іншими словами, потрібна єдина модель бухгалтерського обліку і фінансової звітності, заснована на загальновизнаних міжнародних облікових стандартах, єдиній методології бухгалтерського обліку і єдиних облікових

процедурах, заснованих на тотожності законодавства.

Питанням сучасного стану та вдосконалення міжнародних стандартів фінансової звітності присвячені праці С. Голова. Гармонізацією бухгалтерського обліку та фінансової звітності України з міжнародними стандартами займається Л. Ніщенко. Російські автори В. Палій, О. Рожнова, Н. Маренков.

У зв'язку з активізацією євроінтеграційних процесів в Україні, розвитком міжнародного співробітництва, участю у сфері відносин міжнародного розподілу та виробничій кооперації, залученням іноземних інвестицій в економіку України, виходом вітчизняних підприємств на міжнародні ринки капіталу необхідне реформування системи бухгалтерського обліку та впровадження методології поширення інформації з економічних питань згідно з міжнародними стандартами для забезпечення відкритості, прозорості та зіставлення показників фінансової звітності суб'єктів господарювання.

МСФО – ефективний інструмент підвищення прозорості і зрозумілості інформації, яка розкриває діяльність суб'єктів господарювання, створює достовірну базу для визначення прибутків і витрат, оцінювання активів і зобов'язань. Необхідність розробки міжнародних стандартів викликана процесом уніфікації наявних національних вимог і правил ведення обліку і складання звітності в різних країнах.

В Україні процес переходу на міжнародні стандарти супроводжується гострими дискусіями і різними підходами до вирішення цього питання. З введенням МСФО на українському правовому полі виникає безліч проблем і ситуацій технічного характеру, зокрема, підприємства, які повинні будуть складати звітність відповідно до вимог МСФО, повинні вкласти значні кошти на впровадження нових стандартів і покриття відповідних витрат, а також з'являється питання контролю правильності бухгалтерської звітності, складеної по МСФО, з боку державних органів і професійних об'єднань бухгалтерів і аудиторів.

МСФО є системою, яка не пов'язана безпосередньо з економікою окремих країн і не має власних традицій. Те, що закладено в основу системи МСФО, є результатом домовленостей між представниками різних систем звітності (передусім, країн членів Комітету МСФО). Це, у свою чергу, спричинило те, що міжнародні стандарти передбачають основний і альтернативний підходи до визнання і оцінювання активів, зобов'язань і капіталу, у ряді випадків, залишаючи в тій або іншій країні, без створення єдиних вимог до складання звітності, яку дійсно можна було б порівняти.

Для того щоб реально оцінити значення даного впровадження, необхідно визначити основні концепції, на яких базується саме фінансова звітність за МСФЗ. На даному етапі МСФЗ використовують:

- як основу національних вимог до бухгалтерського обліку у багатьох країнах світу;
- як міжнародний базовий підхід тих країн, які розробляють свої власні вимоги до фінансової звітності.

Слід зазначити, що прийняття міжнародних стандартів фінансової звітності як головної основи обліку уперше регулюється ІРК8 1. При цьому передбачається в якості відправної точки для постановки обліку переглянути статті вступного балансу відповідно до вимог Міжнародних стандартів, а саме:

- визнати усі активи і зобов'язання, визнання яких потрібно МСФО;
- не визнавати статті балансу як активи або зобов'язання, якщо в МСФО не дозволяється таке визнання;

- перекласифікувати ті статті, які були визнані відповідно до тих, що застосовувалися раніше національними правилами обліку як активи, зобов'язання або капітал відповідно до того типу активів, зобов'язань або капіталу, який передбачений в МСФО;

- зробити розкриття інформації, що пояснює, як перехід до МСФО від колишніх національних правил обліку позначився на фінансовому положенні, фінансових результатах діяльності підприємства і русі його грошових коштів.

Позитивними сторонами застосування МСФЗ як для суб'єктів господарювання, які складають фінансову звітність, так і для зовнішніх користувачів є:

- можливість отримання необхідної інформації для прийняття управлінських рішень;

- забезпечення порівнянності звітності з іншими організаціями, незалежно від того, резидентом якої країни вони є і на якій території здійснюють господарську діяльність;

- можливість залучення іноземних інвестицій і позик, а також виходу на зарубіжні ринки;

- престижність, забезпечення більшої довіри з боку потенційних партнерів;

- у багатьох випадках велика надійність інформації;

- прозорість інформації, що забезпечується шляхом дотримання правил її складання, а також численними поясненнями до звітності.

Крім цього перехід до МСФЗ супроводжується й вагомими недоліками, серед яких:

- узагальнений характер стандартів, що передбачає досить велике різноманіття методів обліку;

- відсутність докладних інтерпретацій і прикладів застосування стандартів до конкретних ситуацій;

- проблемність переходу на МСФЗ малих та середніх підприємств;

- нестача кваліфікованих кадрів, що призводить до постійного підвищення витрат на залучення кваліфікованих фахівців і аудиторів;

- трудомісткість, необхідність регулярного залучення висококваліфікованих фахівців призводить до зростання постійних витрат для підприємства;

- низька актуальність звітності, яка полягає в тому, що дані у вітчизняному бухгалтерському обліку занадто формалізовані, а коли до періоду затримки бухгалтерських даних додається ще час на трансформацію і вивірення

даних, то погіршують терміни подання звітності;

– формальність звітності, оскільки за традиційного підходу поліпшуються тільки алгоритми складання звітності, тоді як самі співробітники і процедури корпоративного управління залишаються на колишньому рівні, по суті, змінюються тільки цифри на папері, а не саме підприємство.

Одже, міжнародні стандарти фінансової звітності мають як значні переваги так і суттєві недоліки, проте про кінцеві висновки про використання таких стандартів можна буде лише зробити аналізуючи практичну інформацію.

Одній з головних проблем, стримуючих процес поширення МСФЗ на підприємствах України є гостра нестача фахівців відповідної кваліфікації. Багато підприємств для того, щоб скласти звітність за міжнародними стандартами вимушені притягати співробітників інших організацій – аудиторів, сертифікованих бухгалтерів. Як показує практика, трансформація фінансової звітності є дуже трудомістким і дорогим процесом. Ефективнішою є підготовка своїх фахівців, які змогли б вести облік і складати фінансову звітність за міжнародними стандартами на постійній основі.

Не випадково, що сьогодні при відборі співробітників для роботи в економічних службах підприємств особлива увага звертається на наявність у претендентів міжнародних сертифікатів за фахом. Окрім цього багато підприємств ставлять умови перед своїми працівниками – обов'язкове проходження відповідного навчання і отримання міжнародних сертифікатів.

Часто підприємства оплачують навчання своїх співробітників, а при отриманні сертифікатів – підвищують рівень їх оплати.

Необхідно відмітити, що ефективне впровадження МСФЗ в Україні, як одного з факторів інноваційно-інвестиційного розвитку держави, повинно супроводжуватися створенням:

– методичних рекомендацій відносно застосування міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності;

– удосконаленням первинної облікової документації з урахуванням умов ринкової економіки та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності;

– координацією дій органів державної влади;

– міжнародною співпрацею в рамках спеціалізованих професійних організацій, тощо.

Отже, актуальність складання фінансової звітності за міжнародними стандартами дійсно існує. МСФЗ виступають ефективним інструментом підвищення прозорості та зрозумілості інформації, яка розкриває діяльність суб'єктів господарювання, створює достовірну базу для доходів і витрат, оцінює активи і зобов'язання, яка надає можливість об'єктивно розкривати і віддзеркалювати наявні фінансові ризики у суб'єктів звітування, а також порівнювати результати їхньої діяльності з метою забезпечення адекватного оцінювання їхнього потенціалу та прийняття відповідних управлінських рішень. Крім цього, МСФЗ можна розцінювати як інструмент глобалізації економіки і світових господарських зв'язків, адже цінність МСФЗ важлива не

тільки для іноземних, але й для національних інвесторів також, що підтверджує необхідність і корисність процесу впровадження МСФЗ для всіх секторів економіки України.

Сьогодні МСФО виступають ефективним інструментом підвищення прозорості і зрозумілості інформації, яка розкриває діяльність будь-яких суб'єктів господарювання, створює достовірну базу для прибутків і витрат, оцінює активи і зобов'язання, яка надає можливість об'єктивно розкривати і відбивати наявні фінансові ризики у суб'єктів звітності, а також порівнювати результати їх діяльності з метою забезпечення адекватного оцінювання їх потенціалу і ухвалення відповідних управлінських рішень.

Перехід українських підприємств на МСФЗ, поза сумнівом, надає ряд переваг для економіки країни в цілому. Переваги цього переходу полягають в тому, що забезпечення приливу іноземних інвестицій в економіку України опосередковано через страхові компанії. У суб'єктів, які складають звітність за МСФЗ, значно росте можливість притягнути додаткові джерела капіталу і партнерів з бізнесу, які допоможуть забезпечити економічне зростання, оскільки не буде треба витрачати часу, зусиль і засобів на підготовку звітності за МСФЗ.

У свою чергу, суб'єкти, використовуючи МСФЗ, мають доступ до інформації про фінансовий стан потенційних партнерів, яка служить додатковим інструментарієм в їх виборі; підвищення прозорості компаній, оскільки ринкова вартість капіталу визначається двома головними чинниками: майбутніми прибутками і майбутніми ризиками і деякі ризики дійсно характерні для діяльності самих організацій, проте є і такі, які викликані недоліком потрібної інформації, відсутністю точних відомостей про прибутковість капіталовкладень. Кредитори і інвестори згодні отримувати менший прибуток, але бути упевненими в тому, що достовірна, справедлива і точна інформація понизить їх ризик. Вимога розкриття реального власника, який міститься в МСБО 1 «Представлення фінансових звітів» і МСБО 24 «Розкриття інформації відносно пов'язаних сторін», сприятиме підвищенню довіри до українських підприємств, яка сприятиме розширенню їх фінансових можливостей.

- можливість спиратися під час розрахунку інвестиційних проектів на достовірнішу інформацію поліпшить планування, а отже і реалізацію інвестиційних проектів, яка сприятиме додатковому приливу як внутрішніх, так і зовнішніх, інвестицій в страховий сектор України;

- сприяння виходу на міжнародні ринки капіталу, який робить можливим ріст ринкової капіталізації шляхом збільшення попиту на акції українських емітентів, уцінки притягнутого капіталу;

- забезпечення приливу іноземних інвестицій в економіку України опосередковано через страхові компанії.

В результаті МСФЗ для клієнта стають не просто звітами в «новій» формі, а стають реальним інструментом підвищення прозорості і ефективності системи управління в цілому.

Щодо безпосередньо самого процесу переходу на міжнародні стандарти

фінансової звітності, то існує інструкція, відповідно до якої підприємство повинно здійснювати перехід до новизни ведення звітності. Вона включає в себе основні етапи.

Перший етап включає в себе підбір команди, яка буде займатися вивченням основ міжнародних стандартів фінансової звітності, аналізом їх відмінностей від діючої облікової політики підприємства, а також сформує заключення щодо того, які відхилення від міжнародних стандартів існують в поточному обліку підприємства.

Другий етап методологічний. Він включає в себе розробку облікової політики, яка буде відповідати всім вимогам МСФЗ.

Третій етап – технічний. На даному етапі персонал підприємства повинен працювати над формуванням консолідованої фінансової звітності.

Наступний етап переходу на застосування МСФЗ включає в себе пошук потенційних партнерів, які будуть залучатися до процесу складання та переходу на нові вимоги щодо ведення звітності. До таких партнерів можна віднести аудиторів, консалтингові компанії, оцінювачі, ІТ-партнери.

П'ятий етап – процес безпосереднього оформлення та складання методичних рекомендацій до кожного виду обліку, розроблення процедури внутрішнього контролю за веденням звітності та перекваліфікація персоналу.

І останній етап, який по-іншому можна назвати етапом тестування, передбачає виявлення помилок та недоліків при веденні звітності відповідно до вимог міжнародних стандартів.

Беручи до уваги всі проблеми та позитивні зрушення, можна виділити декілька обов'язкових завдань, які повинні бути виконані задля позитивного зрушення:

- досягнути гармонізації нормативної бази бухгалтерського обліку;
- вирішити проблему регулювання бухгалтерського обліку на національному рівні;
- використати МСФЗ для певної категорії підприємств (галузей): сільське господарство, банківська справа, страховий бізнес, малий бізнес, державний сектор;
- сприяти становленню висококваліфікованих кадрів, які володіють знаннями МСФЗ.

Відповідно до МСБЗ фінансові звіти повинні бути ясними та зрозумілими. Вони ґрунтуються на обліковій політиці, яка варіює від підприємства до підприємства як всередині однієї країни, так і в різних країнах. Тому для забезпечення сприйняття даних фінансових звітів, підприємству необхідно розкривати облікову інформацію наступним чином. Фінансові звіти:

- баланс (звіт про фінансовий стан);
- звіт про фінансові результати;
- звіт про рух грошових коштів;
- звіт про власний капітал;
- примітки до звітності.

Значне місце у законодавстві розвинених країн відводиться регламентації

складу та змісту фінансової звітності. При цьому у законах чітко визначається диференційований перелік обов'язкових статей балансу, звіту про прибутки та збитки для малих, середніх і великих підприємств та окремо для БНК. Крім того, підприємствам надається право самостійно використовувати додаткові статті, якщо вони вважають, що це буде корисно для користувачів звітності. У діючій практиці більшості зарубіжних країн опублікування звітності підприємств стало свого роду іміджем їх ділової активності. Постійний аналіз показників цієї звітності служить основою для визначення ринкових курсів цінних паперів, для правильного вибору платоспроможності партнера. Саме правовий аспект бухгалтерської звітності у ринковій економіці зумовив законодавчий порядок у всіх країнах публікувати звіти про фінансову діяльність підприємств, передусім баланс та звіт про прибутки та збитки. Для цього у законодавстві зарубіжних країн існують спеціальні закони публічної звітності, в яких обговорюються критерії публікації.

Отже, питання впровадження міжнародних стандартів в облікову політику України є сучасним та перспективним питанням. Для більш результативного процесу необхідно подолати всі ті недоліки та перешкоди, які заважають збільшенню міжнародної кооперації інших бухгалтерів. Це підніме Україну на новий рівень розвитку. Згідно з існуючими в економіці тенденціями, виникають поступові зрушення: використання Інтернет-інформації, доступної кожному в будь-який час, а також надання інформації економістам у повному обсязі, освітлення прогнозів і гармонізація перекладеної із закордону інформації про МСФЗ. Уже в кінці впровадження даного законодавчого проекту можна бути реально відчуті остаточні зрушення і відкрити для себе новий простір у сфері використання міжнародних стандартів звітності.

Переваги складання фінансової звітності за міжнародними стандартами є і вони неспростовні для більшості користувачів фінансової звітності. МСФЗ можна розцінювати як інструмент глобалізації економіки і світових господарських зв'язків. Принципи, закладені в порядок формування звітності згідно МСФЗ, роблять її адекватніше і здатною відобразити істинний майново-фінансовий стан підприємства. Тому цінність МСФЗ важлива не лише для іноземних, але також і для національних інвесторів. Впровадження МСФЗ дасть можливість притягнути іноземних інвесторів і розширити продуктивні можливості.

Список літератури: 1. Голов С. Міжнародні стандарти фінансової звітності: вдосконалення та застосування / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. - 2007. - № 11. 2. Нищенко Л. Гармонізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності України з міжнародними стандартами / Л. Нищенко // Бухгалтерський облік і аудит. - 2006. - № 9. 3. Палий В.Ф. Международные стандарты финансовой отчетности / В. Ф. Палий. - М. : Инфра-М, 2004. 4. Про перехід акціонерних товариств на МСФЗ у 2004 і 2005 рр. . Розпорядження КМУ від 18.01.2003 р. № 25-Р// Бухгалтерський облік і аудит. -2003. -№ 3. 5. Про першочергові заходи у сфері інвестиційної діяльності : Указ Президента України від 12.04.2006 р. № 300 // Бухгалтерський облік і аудит. - 2006. - № 8-9. 6. Яворська О.М. / Необхідність переходу України на міжнародні стандарти фінансової звітності / О.М. Яворська // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України – 2011. – №13.